

med en teoretisk anlagt analyse af en række meget vedkommende problemstillinger. Synd er det imidlertid, at den formentlig vil skuffe mange interesserede læsere.

Knud Erik Jørgensen  
Institut for Statskundskab  
Aarhus Universitet

---

Benjamin Frankel (ed.), *Roots of Realism and Realism: Restatements and Renewal*, London og Portland, Oregon: Frank Cass (Cass Series on Security Studies), 1996, 415 og 456 s., GBP 35.00 pr. stk. (hardback).

Når man læser Frankels introduktion til dette store to-bindsværk, får man umiddelbart det indtryk, at det trods den flotte hensigtsserklæring mere handler om gentagelse end om fornyelse. Værkets første pointe er således, at realismens mange forgreninger og eksponenter til enhver tid kan enes om i hvert fald én ting: Forholdet mellem stater er "fundamentalt og uforanderligt konfliktpræget" (p.ix).

Denne simple og pessimistiske formulering af realismen forekommer ikke blot at være utilstrækkelig over for såvel historiske (mest oplagt 1800-tallets stormagtskoncert) som aktuelle eksempler på internationalt samarbejde om opretholdelsen af international orden og sikkerhed. Den yder heller ikke fuld retfærdighed over for en række af de ypperlige repræsentanter for den realistiske tradition, som diskuteres i bogen. Heldigvis anerkendes dette da også i flere af bidragene, hvoraf nogle blandt andet udmærker sig ved at retablere stort set glemte aspekter ved klassiske realistiske tekster eller ved at give dem en ny fortolkning.

I *Roots of Realism* finder man således hos Paul Rahe, Mark Kauppi og Laurie Bagby ikke bare nogle underholdende analyser af Thukydid's filosofiske mesterværk om den peloponnesiske krig. Der leveres også nye fortolkninger af værket, først og fremmest, at Thukydid ikke tilskrev Spartas frygt for Athens stigende magt hele "æren" for krigsudbruddet. Thukydid's opmærksomhed på betydningen af den ændrede magtfordeling er ikke mindst i den neorealisticke tradition blevet betragtet som et lysende eksempel på en strukturel forklaring på opståelsen af krig, men hos Kauppi understreges det, at det i Thukydid's øjne i lige så høj grad var Athens hæmningsløse ekspansionstrang og utilslørede selvforherligelse, altså samfundsmæssige karaktertræk, som skabte frygt hos Sparta og andre bystater (pp. 158-161, 167).

I Paul Rahes udlægning af Thukydid's lære var dette eksempel på *hybris* ikke blot en medvirkende årsag til krigen. Det var også den egentlige grund til Athens forfald. Den ubegrænsede tro på egen overlegenhed førte uundgåeligt til barbari udadtil og tyranni indadtil. Civilisation kan med andre ord ikke opretholdes uden et minimum af selvbegrensning og mådehold (p. 128). En sådan oplysthed støder man ifølge Thukydid desværre sjældent på i praksis, men i Rahes tolkning, som støttes af Laurie Bagbys bidrag, er det ikke desto mindre denne anbefaling - at magtpolitikken må balanceres med et minimum af selvbegrensning - som Thukydid ønskede at videregive til eftertiden. Den udlægning af Thukydid, som leveres i disse bidrag til antologien, er med andre ord en lodret afvisning af den idealisering af den totale og samvittighedsløse stræben efter dominans, som Machiavelli senere anbefalede til den nyslåede fyrste. Endvidere gøres der op med

med en teoretisk anlagt analyse af en række meget vedkommende problemstillinger. Synd er det imidlertid, at den formentlig vil skuffe mange interesserede læsere.

Knud Erik Jørgensen  
Institut for Statskundskab  
Aarhus Universitet

---

Benjamin Frankel (ed.), *Roots of Realism and Realism: Restatements and Renewal*, London og Portland, Oregon: Frank Cass (Cass Series on Security Studies), 1996, 415 og 456 s., GBP 35.00 pr. stk. (hardback).

Når man læser Frankels introduktion til dette store to-bindsværk, får man umiddelbart det indtryk, at det trods den flotte hensigtsserklæring mere handler om gentagelse end om fornyelse. Værkets første pointe er således, at realismens mange forgreninger og eksponenter til enhver tid kan enes om i hvert fald én ting: Forholdet mellem stater er "fundamentalt og uforanderligt konfliktpræget" (p.ix).

Denne simple og pessimistiske formulering af realismen forekommer ikke blot at være utilstrækkelig over for såvel historiske (mest oplagt 1800-tallets stormagtskoncert) som aktuelle eksempler på internationalt samarbejde om opretholdelsen af international orden og sikkerhed. Den yder heller ikke fuld retfærdighed over for en række af de ypperlige repræsentanter for den realistiske tradition, som diskuteres i bogen. Heldigvis anerkendes dette da også i flere af bidragene, hvoraf nogle blandt andet udmærker sig ved at retablere stort set glemte aspekter ved klassiske realistiske tekster eller ved at give dem en ny fortolkning.

I *Roots of Realism* finder man således hos Paul Rahe, Mark Kauppi og Laurie Bagby ikke bare nogle underholdende analyser af Thukydid's filosofiske mesterværk om den peloponnesiske krig. Der leveres også nye fortolkninger af værket, først og fremmest, at Thukydid ikke tilskrev Spartas frygt for Athens stigende magt hele "æren" for krigsudbruddet. Thukydid's opmærksomhed på betydningen af den ændrede magtfordeling er ikke mindst i den neorealisticke tradition blevet betragtet som et lysende eksempel på en strukturel forklaring på opståelsen af krig, men hos Kauppi understreges det, at det i Thukydid's øjne i lige så høj grad var Athens hæmningsløse ekspansionstrang og utilslørede selvforherligelse, altså samfundsmæssige karaktertræk, som skabte frygt hos Sparta og andre bystater (pp. 158-161, 167).

I Paul Rahes udlægning af Thukydid's lære var dette eksempel på *hybris* ikke blot en medvirkende årsag til krigen. Det var også den egentlige grund til Athens forfald. Den ubegrænsede tro på egen overlegenhed førte uundgåeligt til barbari udadtil og tyranni indadtil. Civilisation kan med andre ord ikke opretholdes uden et minimum af selvbegrænsning og mådehold (p. 128). En sådan oplysthed støder man ifølge Thukydid desværre sjældent på i praksis, men i Rahes tolkning, som støttes af Laurie Bagbys bidrag, er det ikke desto mindre denne anbefaling - at magtpolitikken må balanceres med et minimum af selvbegrænsning - som Thukydid ønskede at videregive til eftertiden. Den udlægning af Thukydid, som leveres i disse bidrag til antologien, er med andre ord en lodret afvisning af den idealisering af den totale og samvittighedsløse stræben efter dominans, som Machiavelli senere anbefalede til den nyslåede fyrste. Endvidere gøres der op med

den neorealisticke fokusering på struktur-niveauet til fordel for en mere nuanceret og åben tilgang. Realismen kan ikke levere en tilfredsstillende forklaring på opståelsen af krig uden at medtage forhold på aktørniveau i sit teoretiske univers.

Ud fra en moralsk betragtning ville det modsatte i øvrigt være fatalt. Som fremført af en af den "moderne" klassiske realismes bannerførere, E.H. Carr, ville enhver handling, uanset hvor hensynsløs den måtte være, kunne undskyldes med henvisning til nødvendighed, hvis der virkelig var tale om en fuldstændig determinisme i international politik. Dette gælder naturligvis uanset om denne postuleres med udgangspunkt i systemets anarkiske struktur, sådan som det ses inden for neorealismen, eller menneskets egoistiske natur, sådan som det ses i "fundamentalistisk" realisme (Bagby: 169-173). I Robert Kaufmans og Patricia Wrightsons fortolkning af Reinhold Niebuhrs realisme er det netop individets kapacitet for at gøre ikke bare det onde, men også det gode, som fordrer en moralsk stillingtagen i international politik uanset det magtpolitiske udgangspunkt og tilstedeværelsen af forskellige eller modstridende værdisæt (pp. 341-344, 385).

I *Roots of Realism* finder man med andre ord en række bidragydere, som ud fra forskellige betragtninger argumenterer for, at vejen frem for realismen må gå over dens rødder. Denne udlægning finder også støtte i fortsættelsen, *Realism: Restatements and Renewal*, for eksempel hos Dale Copeland, som blandt andet med udgangspunkt i Morgenthau's realisme gør op med den waltzianske antagelse om bipolar stabilitet, og hos Benjamin Miller, som leverer en nyttig oversigt over konkurrerende realistiske perspektiver på

stormagtsstyring, nemlig "power politics", "balance of power", "hegemony" og "international society". Under opstillingen af denne typologi supplerer Miller neorealismen med en række klassiske realister, som i varierende grad opererer med muligheden for et stormagtssamarbejde omkring opretholdelsen af international orden, hvor "rationalistiske" realister som Herbert Butterfield, Martin Wight og Hedley Bull hører til de mest optimistiske, dog vel at mærke især fra det tidspunkt (dvs. 1950'erne og 1960'erne), hvor de reelt var på vej til at udvikle et egentligt alternativ til realismen, nemlig den engelske skole.

Enkelte bidragydere fastholder imidlertid den opfattelse, at neorealismen udtrykker traditionens (og disciplinen international politik)s foreløbige højdepunkt ud fra såvel substantielle som videnskabs-teoretiske betragtninger. Hvad sidstnævnte faktor angår, kommer sympatien for neorealismen stærkest til udtryk i Ashley Tellis' bidrag om "The Long March to Scientific Theory", som fungerer som en introduktion til begge antologier. Med udgangspunkt i Karl Poppers videnskabsideal, som baserer sig på deduktion og hypotesetest, leverer Tellis en grundig og informativ evaluering af fem af realismens største tænkere fra Thukydide til Kenneth Waltz. Givet Tellis' videnskabs-teoretiske udgangspunkt kan det ikke undre, at Morton Kaplans system-modeller og Kenneth Waltz's struktur-realisme høster de største roser, selv om Tellis må anerkende, at der er en række svagheder i disse teories logisk-deduktive fundament (p. 89). Der er imidlertid også roser til Hans Morgenthau på trods af den omstændighed, at han klart afviste, at abstrakt og deduktiv politisk videnskab er mulig inden for international politik. I stedet anbefalede han, at man

søger en forståelse af feltets grundprincipper ud fra historisk fortolkning og den induktive metode. I Morgenthau's bidrag til disciplinen, såvel som i andre af realismens hovedværker fra tiden omkring 2. verdenskrig, herunder Martin Wights *Power Politics*, manifesterede denne ambition sig i en kortlægning af magtpolitikens mange mønstre og (ikke at forglemme) begrænsningerne herpå, herunder magtbalance, international ret og folkeret (pp. 44-49). Dette anerkender Tellis som den empiriske realismes højdepunkt, selv om det er oplagt, at de mange faktorer i Morgenthau's nuancerede forståelse af international politik (herunder også den i nærværende antologi næsten totalt oversete understregning af koncertmodellens muligheder for opretholdelsen af international orden og fred) udelukker deduktion og forudsigelse.

Foranlediget af netop denne omstændighed antyder Tellis da også, at Machiavelli nåede længere end Morgenthau, fordi den samme grundantagelse, nemlig at individet er komplet egoistisk af natur, ledte ham frem til en sammenhængende og konsistent opfattelse af både staternes adfærd og systemets karakter (pp. 49-50, 94). Efter en nuanceret og informativ videnskabssteoretisk gennemgang af fem af realismens største personligheder ender Tellis således i den håbløst simple og moralsk forkastelige position, at international politik kan reduceres til konflikt og vold, blot fordi han ønsker at tækkes et videnskabsideal, som ret beset ikke har megen berettigelse i en disciplin som international politik.

Ambitionen om at opstille logisk deduktive systemer kan i bedste fald fremme præcisionen i argumentet og skabe overblik, men regelmæssighed er ikke det samme som kausalitet. Foregiver man andet, vil man ikke blot gøre sig skyldig

i uhæderlig forskning. Man vil også sende sig selv og alle dem, der tror på én - fra studenter til statsledere - på Herrens mark, den dag det afsløres, at en bestemt sammenhæng mellem a og b alene var udtryk for et typisk mønster i international politik og ikke for en kausal sammenhæng.

Neorealisterne's behov for at forklare sig oven på den kolde krigs uventede ophør og usikkerheden om, hvad der måtte blive sat i stedet, illustrerer med al tydelighed denne pointe. Med afviklingen af den uforsonlige supermagtskonfrontation fremstod anarki og antallet af poler pludselig som ret indholdsløse kategorier, som i lige så høj grad muliggjorde samarbejde som konflikt. At forudsigelse dybest set ikke er muligt inden for international politik er, som det også fastslås i Robert Gilpins udmærkede bidrag, naturligvis ikke neorealisterne's skyld. Det falder derimod tilbage på dem selv, at de har foregivet det modsatte ved at erstatte solide udsagn om forventninger og sandsynlige udviklinger med uholdbare forudsigelser og postulater om uundgåelighed.

Når denne pointe fremhæves, skyldes det, at den sætter fingeren på et centralt dilemma for den realistiske tradition netop nu: På den ene side ønsker man at fastholde postulatet om, at man i kraft af neorealismens enkle og præcise udsagn om regelmæssighederne i international politik sidder inde med en videnskabssteoretisk set overlegen tilgang til studiet af international politik. På den anden side er mange eksponenter for realismen helt på det rene med, at man i sin egen baghave, dvs. den klassiske realisme, sidder inde med en lang række pointer og indsigter, som i langt højere grad end neorealismen forekommer at yde retfærdighed over for kompleksiteten og de mange muligheder i international politik efter den kolde krigs ophør.

I nærværende antologi giver dette sig blandt andet udslag i, at realismen anbefales med henvisning til både præcision og alsidighed, selv om disse målsætninger til dels er i modstrid med hinanden. Det overordnede budskab er dog fornuftigtvis, at den realistiske tradition må trække på hele sit register for at kunne levere en tilfredsstillende forståelse af international politik efter den kolde krigs ophør. I den henseende er der en masse at hente i antologiens første del, som omhandler realismens rødder, men der er også en række interessante forsøg på at videreudvikle traditionen i anden del, blandt andre Randall Schwellers specificering af sikkerhedsdilemmaet, Charles Glasers diskussion af samarbejde som sikkerhedsstrategi, Glenn H. Snyders inddragelse af normer og institutioner under den strukturelle logik (inspireret af Barry Buzan) og Robert Gilpins overvejelser om økonomisk globalisering og nye aktører.

Flere af disse elementer i international politik fremføres imidlertid endnu stærkere af konkurrerende perspektiver så som liberalisme, konstruktivisme, og den engelske skole. Derfor er det helt naturligt, at realisterne nu er kommet i defensiven, som det også gang på gang erkendes mere eller mindre direkte i adskillige af bidragene, herunder Joseph Griecos medrivende forsøg på at redde en neorealisme, som han åbent erkender er trængt af de seneste års udvikling frem mod Den Europæiske Union, og Frankels gentagne forsikringer om, at den kolde krigs ophør ikke betyder, at realismen er forældet. Naturligvis er den ikke det, men i forhold til Kenneth Waltzs selvsikre og ambitiøse reformulering af den klassiske realisme, og den overlegne forståelse af den kolde krigs natur, som neorealismen rent faktisk kunne levere, er det oplagt, at traditionen nu befinder sig i defensiven.

I *Roots of Realism og Realism: Restatements and Renewal* har Benjamin Frankel samlet et usædvanligt varieret og interessant sæt af bidrag om den realistiske tradition, men dobbeltværket skal først og fremmest roses, fordi det repræsenterer et tiltrængt forsøg på at give traditionen en frisk start.

Tonny Brems Knudsen  
Institut for Statskundskab  
Aarhus Universitet

---

Lars Enslev Andersen, *Muslimske Fundamentalister, militante muslimer i Mellemøsten*, København: Dansk udenrigs-politisk Institut, 1997, 111 s., kr. 50,00.

Denne bog ønsker at præsentere de islamiske ekstremistiske religiøse og militante bevægelser i Mellemøsten politisk. Efter en introduktion på syv sider kommer, i et forsøg på at følge nogenlunde en historisk kronologi i udviklingen, præsentationer af de fundamentalistiske bevægelser i Ægypten, Palæstina, Libanon og Algeriet, idet disse fire områder hver gives deres eget kapitel. Derefter kommer to kommenterende kapitler om de fundamentalistiske bevægelser i moderne politisk og religionssociologisk sammenhæng. I slutningen af bogen findes en forklarende liste over de omtalte politiske bevægelser samt over arabiske ord, en skematisk oversigt over de vigtigste bevægelser, forslag til videre læsning (kun nordiske titler) og endelig noter. Der er to illustrationer i form af landkort.

Det er dog kun de bevægelser, som er i opposition til magten i deres respektive lande, som beskrives. Iran, Sudan og Saudi-Arabien, hvor den religiøse integritet er statsmagtens officielle ideologi,